

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέματα «Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του προγράμματος πλαισίου για την έρευνα και την καινοτομία “Ορίζοντας 2020” (2014-2020)»

COM(2011) 809 *final* — 2011/0401 (COD),

«Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση των κανόνων συμμετοχής και διάδοσης του “Ορίζων 2020” — Πρόγραμμα-πλαίσιο έρευνας και καινοτομίας (2014-2020)»

COM(2011) 810 *final* — 2011/0399 (COD),

«Πρόταση απόφασης του Συμβουλίου για τον καθορισμό του ειδικού προγράμματος υλοποίησης του προγράμματος Ορίζοντας 2020 – Το πρόγραμμα-πλαίσιο για την έρευνα και την καινοτομία (2014 — 2020)»

COM(2011) 811 *final* — 2011/0402 (CNS),

«Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με το πρόγραμμα έρευνας και εκπαίδευσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (2014-2018) με το οποίο συμπληρώνεται το “Ορίζοντας 2020” — Πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα και την καινοτομία»

COM(2011) 812 *final* — 2011/0400 (NLE)

(2012/C 181/20)

Εισηγητής: **Gerd WOLF**

Στις 15 και στις 13 Δεκεμβρίου 2011, αντίστοιχα, και σύμφωνα με τα άρθρα 173 παράγραφος 3 και 182 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποφάσισαν να ζητήσουν τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα:

«Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του προγράμματος πλαισίου για την έρευνα και την καινοτομία “Ορίζοντας 2020” (2014-2020)»

COM(2011) 809 τελικό — 2011/0401 (COD).

Στις 19 και στις 13 Δεκεμβρίου 2011, αντίστοιχα, και σύμφωνα με το άρθρο 173, το άρθρο 183 και το άρθρο 188 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποφάσισαν να ζητήσουν τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα:

«Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση των κανόνων συμμετοχής και διάδοσης του “Ορίζων 2020” – Πρόγραμμα-πλαίσιο έρευνας και καινοτομίας (2014-2020)»

COM(2011) 810 τελικό — 2011/0399 (COD).

Στις 15 Δεκεμβρίου 2011 και σύμφωνα με το άρθρο 182 παράγραφος 4 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), το Συμβούλιο αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για το θέμα:

«Πρόταση απόφασης του Συμβουλίου για τον καθορισμό του ειδικού προγράμματος υλοποίησης του προγράμματος Ορίζοντας 2020 – Το πρόγραμμα-πλαίσιο για την έρευνα και την καινοτομία (2014 – 2020)»

COM(2011) 811 τελικό — 2011/0402 (CNS).

Στις 21 Δεκεμβρίου 2011 και σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), το Συμβούλιο αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για το θέμα:

«Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με το πρόγραμμα έρευνας και εκπαίδευσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (2014-2018) με το οποίο συμπληρώνεται το “Ορίζοντας 2020” – Πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα και την καινοτομία»

COM(2011) 812 τελικό — 2011/0400 (NLE).

Το ειδικευμένο τμήμα «Ενιαία Αγορά, Παραγωγή και Κατανάλωση» στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 8 Μαρτίου 2012.

Κατά την 479η σύνοδο ολομέλειας, της 28ης και 29ης Μαρτίου 2012 (συνεδρίαση της 28ης Μαρτίου 2012), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε την ακόλουθη γνωμοδότηση με 122 ψήφους υπέρ, 3 κατά και 7 αποχές.

1. Σύνοψη και συστάσεις

1.1 Η ΕΟΚΕ επικροτεί και στηρίζει τις προτάσεις της Επιτροπής και το σχετικό γενικό σκεπτικό ως ουσιαστικά στοιχεία της στρατηγικής Ευρώπη 2020. Επικροτεί την πρόθεση της Επιτροπής να δώσει στο ζήτημα της έρευνας και της καινοτομίας μεγαλύτερη βαρύτητα από ό,τι μέχρι σήμερα. Στα έγγραφα διακρίνει σημαντικές προόδους και σύμφωνα με το πνεύμα των μέχρι τώρα συστάσεων της. Ωστόσο, θεωρεί ότι σε ορισμένα σημεία υπάρχει ανάγκη συμπλήρωσης, διασαφήνισης και διόρθωσης.

1.2 Ιδιαίτερα επικροτεί τις προτάσεις για απλούστευση και ευελιξία. Κατά τη διαμόρφωσή τους πρέπει να δοθεί προσοχή στη βέλτιστη δυνατή συνεκτικότητα και να αποφεύγεται η πολυπλοκότητα.

1.3 Οι δηλώσεις πρόθεσης για τη διακυβέρνηση θα πρέπει να συγκεκριμενοποιηθούν το συντομότερο δυνατό και αναλυτικά· για να γίνει αυτό απαιτείται συμφωνία με όλους τους ενδιαφερομένους.

1.4 Η Επιτροπή θα πρέπει να υποβάλει ενδιάμεση έκθεση προόδου για τις εμπειρίες από το «Ορίζοντας 2020», την εφαρμογή και τη διαμόρφωσή του ήδη μετά από περίπου διετή περίοδο εφαρμογής.

1.5 Σκοπός είναι να βελτιωθεί η ελκυστικότητα της εικόνας του επαγγέλματος του ευρωπαϊού ερευνητή σύμφωνα με το πνεύμα των συμπερασμάτων του Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας της 2ας Μαρτίου 2010 ⁽¹⁾ προκειμένου να αρθούν ή να αντισταθμιστούν τα σημερινά κοινωνικά μειονεκτήματα.

1.6 Σε εκείνα τα σχέδια της Επιτροπής για τα οποία τώρα προτείνεται εκ νέου η νομική μορφή «κανονισμός» (πρόγραμμα πλαίσιο, κανόνες συμμετοχής, πρόγραμμα Ευρατόμ) θα πρέπει να διατηρηθεί η μέχρι τώρα συνήθης γι' αυτά νομική μορφή της «απόφασης», εκτός εάν η Επιτροπή κατορθώσει να παρουσιάσει μια πειστική αιτιολόγηση.

1.7 Όλα τα μέρη και οι κανόνες των προγραμμάτων επικροτούνται και υποστηρίζονται, ιδίως εκείνοι που αποβαίνουν προς όφελος της κοινωνικής καινοτομίας, της έρευνας αιχμής, των ΜΜΕ και των πανεπιστημίων.

1.8 Κύρια μέσα του «Ορίζοντα 2020» θα είναι ευσύνοπτα συνδυαστικά σχέδια με εύκολα διαχειρίσιμο αριθμό συμμετεχόντων.

1.9 Οι υποδομές αποτελούν το πρότυπο παράδειγμα ευρωπαϊκής προστιθέμενης αξίας σύμφωνα με το πνεύμα της αρχής της επικουρικότητας. Αυτό θα πρέπει να αντικατοπτρίζεται σαφέστερα στην ενδεικτική κατανομή των δημοσιονομικών πόρων.

1.10 Ως προς τις «κοινωνικές προκλήσεις», πρέπει να δοθεί πολύ μεγαλύτερο βάρος στις εργασίες έρευνας και ανάπτυξης για ένα βιώσιμο ενεργειακό σύστημα με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα.

1.11 Επιπλέον, ο κατάλογος των «κοινωνικών προκλήσεων» πρέπει να διευρυνθεί και να συμπεριλάβει το σημαντικό ζήτημα της «δυνατότητας της κοινωνίας και των επιχειρήσεων για καινοτομίες».

1.12 Οι καίριες σημασίες τεχνολογίες αποβαίνουν προς όφελος τόσο της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας όσο και της αντιμετώπισης των κοινωνικών προκλήσεων. Η ΕΟΚΕ στηρίζει κατηγορηματικά την ενίσχυσή τους.

1.13 Κατά τη στάθμιση περισσότερων του ενός κριτηρίων αξιολόγησης για την ενίσχυση της έρευνας, η αριστεία πρέπει να εξακολουθήσει να έχει προτεραιότητα, καθώς αυτή η προσέγγιση έχει αποδείξει την αξία της. Επίσης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει για την ενίσχυση της καινοτομίας η εκτίμηση της κατάστασης στην αγορά –η οποία ωστόσο είναι πολύ δύσκολο να γίνει εκ των προτέρων.

1.14 Πρέπει να επισημανθούν οι ενδεχόμενες αντιφάσεις μεταξύ των στοχοθεσιών μιας πολιτικής για την έρευνα με επιστημονικό προσανατολισμό και μιας βιομηχανικής και ανταγωνιστικής πολιτικής φιλικής προς την καινοτομία προκειμένου να βρεθούν οι εκάστοτε αντικειμενικές λύσεις.

1.15 Μια επιτυχής συνένωση της πολιτικής για την έρευνα και την καινοτομία απαιτεί τη συνεργασία και τη σύμπραξη πολλών γενικών διευθύνσεων και υπηρεσιών της Επιτροπής. Η ΕΟΚΕ στηρίζει τις σχετικές προσπάθειες. Επιπλέον, χρειάζεται εξειδικευμένο προσωπικό που θα είναι και θα παραμείνει και μακροπρόθεσμα εξοικειωμένο με το εκάστοτε ερευνητικό πεδίο. Η Επιτροπή θα πρέπει να καλλιεργήσει και να διατηρήσει τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και την κρίση της.

1.16 Όπως προτάθηκε, κύριοι στόχοι του προγράμματος Ευρατόμ θα είναι η πυρηνική ασφάλεια, η τελική εναπόθεση ραδιενεργών αποβλήτων και η προαγωγή της σύντηξης με το διεθνές έργο ITER ως εμβληματική πρωτοβουλία. Πρέπει να δοθεί προσοχή ώστε, στη διάρθρωσή του, να διατηρηθεί η στήριξη και η ατομική δέσμευση των κρατών μελών.

1.17 Πρέπει να καταρτιστεί μια κατανοητή για το κοινό παρουσίαση των μέσων και των ειδικών όρων που αναφέρονται στο «Ορίζοντα 2020» προκειμένου να εξασφαλιστεί πως θα είναι φιλικότερο προς τον χρήστη. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην επαρκή και υπεύθυνη παροχή συμβουλών στις ΜΜΕ.

⁽¹⁾ Συμπεράσματα για το θέμα «Κινητικότητα και δυνατότητες σταδιοδρομίας ερευνητών. 2 999η συνεδρίαση του Συμβουλίου - Ανταγωνιστικότητα, Βρυξέλλες, 1/2 Μαρτίου 2010.

2. Σύντομη περιγραφή των προτάσεων που παρουσίασε η Επιτροπή

Στην παρούσα γνωμοδότηση εξετάζεται η δέσμη των ακολούθων προτάσεων, τις οποίες παρουσίασε σε χωριστά έγγραφα η Επιτροπή:

- 1) πρόταση για το πρόγραμμα πλαίσιο «Ορίζοντας 2020» για το διάστημα 2014-2020·
- 2) πρόταση για ένα ενιαίο σύνολο κανόνων συμμετοχής και διάδοσης·
- 3) πρόταση για ένα ενιαίο ειδικό πρόγραμμα που αφορά την υλοποίηση του προγράμματος «Ορίζοντας 2020», καθώς και
- 4) πρόταση για τα μέρη του προγράμματος πλαισίου «Ορίζοντας 2020» που αντιστοιχούν στη συνθήκη Ευρατόμ.

Συνολικά, τα έγγραφα αυτά περιλαμβάνουν περίπου 380 σελίδες. Στα σημεία 2.1-2.4 κάτωθι συνοψίζονται τα βασικά στοιχεία τους προκειμένου να υπάρξει μια κατανοητή σύνδεση με τις παρατηρήσεις και συστάσεις της ΕΟΚΕ που ακολουθούν στα κεφάλαια 3-7.

2.1 Πρόγραμμα πλαίσιο «Ορίζοντας 2020»

2.1.1 Παρεκκλίνοντας από τις μέχρι τώρα συνήθειές της, η Επιτροπή δεν πρότεινε το 8ο πρόγραμμα πλαίσιο ΕΤΑ που αναμενόταν αρχικά. Αντίθετα, στο πρόγραμμα πλαίσιο «Ορίζοντας 2020» -σύμφωνα με τις προθέσεις που παρουσιάζονται στην Πράσινη Βίβλο (?) - πρόκειται να συνενωθούν εκείνες οι δραστηριότητες οι οποίες επί του παρόντος χρηματοδοτούνται από το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο ΕΤΣ, από το σκέλος για την καινοτομία του προγράμματος πλαισίου για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία (CIP) και από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας. Επιπροσθέτως, γι' αυτό δεν προτείνεται «απόφαση» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όπως συνέβαινε μέχρι σήμερα, αλλά «κανονισμός».

2.1.2 Δεδηλωμένοι κύριοι στόχοι και ακρογωνιαίοι λίθοι της πολιτικής ενίσχυσης του «Ορίζοντας 2020» είναι:

- α) επιστήμη αριστείας - προτεινόμενος προϋπολογισμός: 27 818 εκατ. ευρώ·
- β) βιομηχανική υπεροχή - προτεινόμενος προϋπολογισμός: 20 280 εκατ. ευρώ·
- γ) κοινωνιακές προκλήσεις - προτεινόμενος προϋπολογισμός: 35 888 εκατ. ευρώ.

2.1.3 Ένας περαιτέρω στόχος είναι η απλούστευση της πρόσβασης και της συμμετοχής στο πρόγραμμα πλαίσιο.

2.1.4 Ο προτεινόμενος για το «Ορίζοντας 2020» γενικός προϋπολογισμός περιλαμβάνει περίπου 88 δισ. ευρώ και θα συμπληρωθεί με μέτρα από τα διαρθρωτικά ταμεία και το πρόγραμμα για την εκπαίδευση.

2.2 Κανόνες συμμετοχής και διάδοσης

2.2.1 Αφορούν τις προϋποθέσεις συμμετοχής στο πρόγραμμα πλαίσιο. Θα εξασφαλίσουν ένα ενιαίο και ευέλικτο νομικό πλαίσιο, θα εξυπηρετήσουν την απλούστευση και θα ισχύουν για όλα τα μέρη του «Ορίζοντας 2020». Επιπλέον, παραμένει ανοιχτή η δυνατότητα τροποποιήσεων ή εξαιρέσεων.

2.2.2 Καθορίζεται ενιαίο ποσοστό ενίσχυσης χωρίς διαφοροποίηση των συμμετεχόντων. Επίσης θεσπίζεται αυξημένη χρήση εφάπαξ ποσών, σταθερών ποσοστών και κλιμάκων μοναδιαίας δαπάνης, με ευρεία αποδοχή των συνήθων λογιστικών πρακτικών των δικαιούχων επιχορηγήσεων.

2.2.3 Ως προς τις επιχορηγήσεις προβλέπονται τα ακόλουθα ποσοστά ενίσχυσης για τις άμεσες επιλέξιμες δαπάνες:

- α) Η επιχορήγηση στο «Ορίζοντας 2020» μπορεί να φθάσει κατ' ανώτατο όριο το 100 % των συνολικών **άμεσων επιλέξιμων δαπανών**, με την επιφύλαξη της αρχής της συγχρηματοδότησης.
- β) Η επιχορήγηση στο «Ορίζοντας 2020» περιορίζεται κατ' ανώτατο όριο στο 70 % των συνολικών **άμεσων επιλέξιμων δαπανών** για τις ακόλουθες δράσεις:

- δράσεις που συνίστανται πρωταρχικά σε δραστηριότητες όπως η παραγωγή πρωτοτύπου, η εκτέλεση δοκιμών, η επίδειξη, η πειραματική ανάπτυξη, η πιλοτική εφαρμογή, η εμπορική αναπαραγωγή·
- συγχρηματοδοτούμενες δράσεις προγράμματος.

2.2.4 Οι **έμμεσες επιλέξιμες δαπάνες** καθορίζονται με εφαρμογή σταθερού ποσοστού 20 % επί του συνόλου των άμεσων επιλέξιμων δαπανών· εναλλακτικά, το πρόγραμμα εργασίας μπορεί να επιτρέψει να δηλώνονται έμμεσες δαπάνες με μορφή εφάπαξ ποσού ή κλίμακας μοναδιαίων δαπανών.

2.2.5 Γι' αυτά ισχύουν οι εξής προϋποθέσεις συμμετοχής:

2.2.5.1 Σε κάθε δράση συμμετέχουν τουλάχιστον τρεις νομικές οντότητες·

— κάθε μία από τις τρεις οντότητες πρέπει να είναι εγκαταστημένη σε κράτος μέλος ή σε συνδεδεμένη χώρα·

— δεν επιτρέπεται δύο από τις τρεις να είναι εγκαταστημένες στο ίδιο κράτος μέλος ή στην ίδια συνδεδεμένη χώρα·

— και οι τρεις νομικές οντότητες είναι ανεξάρτητες αλλήλων υπό την έννοια του άρθρου 7.

2.2.5.2 Κατά παρέκκλιση, στις ακόλουθες περιπτώσεις, προϋπόθεση είναι η συμμετοχή μόνο μιας νομικής οντότητας εγκαταστημένης σε κράτος μέλος ή σε συνδεδεμένη χώρα:

- α) στην περίπτωση δράσεων έρευνας αιχμής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας (ΕΣΕ),

- β) σε περίπτωση εφαρμογής του μέσου για τις ΜΜΕ,
- γ) σε συγχρηματοδοτούμενες δράσεις προγράμματος,
- δ) σε ειδικές περιπτώσεις προβλεπόμενες στο πρόγραμμα εργασίας ή στο σχέδιο εργασίας, καθώς και
- ε) στην περίπτωση δράσεων συντονισμού και στήριξης και δράσεων κατάρτισης και κινητικότητας.

2.2.6 Διαδικασίες αξιολόγησης

2.2.6.1 Οι υποβαλλόμενες προτάσεις αξιολογούνται με βάση τα ακόλουθα κριτήρια:

- α) αριστεία·
- β) επίδραση·
- γ) ποιότητα και απόδοση της υλοποίησης.

2.2.6.2 Σε προτάσεις για δράσεις έρευνας αιχμής του ΕΣΕ εφαρμόζεται μόνο το κριτήριο της αριστείας.

2.3 Ειδικό πρόγραμμα

2.3.1 Ενώ στο 7ο πρόγραμμα πλαίσιο ΕΤΑ περιλαμβάνονταν αρκετά «ειδικά προγράμματα» (για παράδειγμα «Συνεργασία» ή «Ικανότητες»), η Επιτροπή προτείνει πλέον ένα και μόνο «ειδικό πρόγραμμα» που συγκεντρώνει τους διάφορους στόχους και δομές χρηματοδότησης στο πλαίσιο επιμέρους προγραμμάτων.

2.3.2 Τα τέσσερα επιμέρους προγράμματα είναι:

I. «Επιστήμη αριστείας» με τα εξής:

- i. έρευνα αιχμής (ΕΣΕ),
- ii. διερεύνηση μελλοντικών και νεοεμφανιζομένων τεχνολογιών (MNT)
- iii. δράσεις «Μαρία Κιουρί» και
- iv. ευρωπαϊκές ερευνητικές υποδομές.

II. «Βιομηχανική υπεροχή» με τα εξής:

- i. τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας,
- ii. νανοτεχνολογία,
- iii. υλικά,
- iv. βιοτεχνολογία,
- v. κατασκευή και μεταποίηση, και
- vi. διάστημα.

Σε αυτά προστίθενται η βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση υψηλού κινδύνου και η διεύρυνση της καινοτομίας στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

III. «Κοινωνικές προκλήσεις» με τα εξής:

- i. υγεία, δημογραφική αλλαγή και ευεξία,
- ii. επισιτιστική ασφάλεια, βιώσιμη γεωργία, έρευνα στον τομέα της θάλασσας και της ναυτιλίας, και βιοοικονομία,
- iii. ασφαλής, καθαρή και αποδοτική ενέργεια,
- iv. έξυπνες, οικολογικές και ενοποιημένες μεταφορές,
- v. δράση για το κλίμα, αποδοτικότητα πόρων και πρώτες ύλες,
- vi. καινοτόμες και ασφαλείς ευρωπαϊκές κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς.

IV. «Μη πυρηνικές άμεσες δράσεις του Κοινού Κέντρου Ερευνών (ΚΚΕρ)» με σκοπό τη βελτίωση της επιστημονικής βάσης αποδείξεων για τη χάραξη πολιτικής, την προώθηση της κατανόησης των φυσικών διεργασιών που ενέχουν κοινωνιακές προκλήσεις και την εξέταση αναδυόμενων πεδίων επιστήμης και τεχνολογίας.

(Οι πυρηνικές δράσεις του ΚΚΕρ περιλαμβάνονται στο τμήμα που αφορά την Ευρατόμ.)

2.4 Πρόγραμμα Ευρατόμ 2014-2018

2.4.1 Περιλαμβάνει ερευνητικές δραστηριότητες στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας (πυρηνική σύντηξη και σχάση) και της ακτινοπροστασίας. Κατά παρέκκλιση από ό,τι συνηδιζόταν ως τώρα, το πρόγραμμα προτείνεται με τη μορφή κανονισμού και όχι απόφασης. Σκοπός είναι να συμβάλει στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων του «Ορίζοντα 2020» (σημείο 2.1.2). Βάσει της συνθήκης Ευρατόμ η διάρκεια περιορίζεται σε πέντε έτη, συνεπώς λήγει το 2018.

2.4.2 Οι έμμεσες δράσεις του προγράμματος Ευρατόμ αφορούν τα εξής:

- α) την ασφαλή λειτουργία των πυρηνικών συστημάτων,
- β) λύσεις για τη διαχείριση των τελικώς παραγόμενων πυρηνικών αποβλήτων,
- γ) ανάπτυξη και δυνατότητα διατήρησης πυρηνικών ικανοτήτων (πυρηνική σχάση),
- δ) ενίσχυση της ακτινοπροστασίας,
- ε) εργασίες ανάπτυξης για την πυρηνική σχάση με τη βοήθεια υφισταμένων και μελλοντικών πειραματικών εγκαταστάσεων,
- στ) σε συνάρτηση με αυτό, ανάπτυξη υλικών, τεχνολογιών και μελετών αρχικής σύλληψης,
- ζ) προώθηση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας,
- η) διαθεσιμότητα και χρήση ερευνητικών υποδομών.

2.4.3 Για τους σκοπούς υλοποίησης των έμμεσων δράσεων, η Επιτροπή θα επικουρείται στο έργο της από συμβουλευτικές επιτροπές.

2.4.4 Οι άμεσες δράσεις αφορούν το πρόγραμμα E&A του Κοινού Κέντρου Ερευνών.

2.4.5 Για το ITER θα υποβληθεί χωριστή απόφαση, εφόσον η χρηματοδότηση αυτού του έργου δεν θα περιλαμβάνεται στο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο.

3. Γενικές παρατηρήσεις της ΕΟΚΕ

Ενόψει της έκτασης των τεσσάρων εγγράφων που παρουσίασε η Επιτροπή, η ΕΟΚΕ μπορεί να αναφερθεί μόνο σε περιορισμένο αριθμό απόψεων που θεωρεί βασικές.

3.1 Γενική συναίνεση

Η ΕΟΚΕ επικροτεί και στηρίζει τις προτάσεις της Επιτροπής ως ουσιαστικά στοιχεία της στρατηγικής Ευρώπη 2020, τις θεωρεί δε επιτυχείς ως γενική σύλληψη. Διαπιστώνει ότι ελήφθησαν υπόψη πολλές από τις προηγούμενες συστάσεις της (π.χ. για την απλούστευση⁽³⁾, για την Πράσινη Βίβλο⁽⁴⁾ και για την ένωση καινοτομίας⁽⁵⁾) και παραπέμπει ως εκ τούτου και σε αυτές τις γνωμοδοτήσεις και τις συστάσεις που περιέχουν. Ωστόσο θεωρεί ότι σε ορισμένα σημεία υπάρχει ανάγκη συμπλήρωσης, διασαφήνισης και διόρθωσης.

3.2 Προτεραιότητες, προϋπολογισμός, στόχος του 3 % και συντελεστής μόχλευσης

3.2.1 Η έρευνα, η ανάπτυξη και η καινοτομία θα καθορίσουν τη μελλοντική θέση της Ευρώπης στον κόσμο· ενόψει της καθοριστικής αυτής σημασίας τους απαιτείται να τους δοθεί σαφώς μεγαλύτερη προτεραιότητα, όχι μόνο στην Επιτροπή, αλλά ιδίως και στα κράτη μέλη. Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει με ικανοποίηση ότι ο προτεινόμενος για το «Ορίζοντας 2020» προϋπολογισμός καθιστά όντως εμφανή τη βούληση της Επιτροπής να δώσει στο ζήτημα της έρευνας και της καινοτομίας, καθώς και στις απαραίτητες σχετικές επενδύσεις, μεγαλύτερη βαρύτητα από ό,τι μέχρι σήμερα. Αυτό συμφωνεί με τις επανειλημμένες συστάσεις της ΕΟΚΕ και ως εκ τούτου έχει την πλήρη στήριξή της. Ωστόσο, ενόψει του στόχου του 3 % που αναλύεται παρακάτω και των φιλόδοξων θεματικών στόχων της έρευνας και της καινοτομίας, το ύψος του προτεινόμενου τώρα προϋπολογισμού πρέπει αντικειμενικά να θεωρηθεί ότι είναι ακόμα ανεπαρκές· παρ' όλα αυτά, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι πρόκειται για έναν επιτεύξιμο συμβιβασμό ενόψει των υπολοίπων περιορισμών.

3.2.2 Το 2002 διατυπώθηκε στο Συμβούλιο της Βαρκελώνης, στο πλαίσιο της χάραξης της στρατηγικής της Λισαβόνας με στόχο το έτος 2010, ο στόχος του 3 % που απευθύνεται πρωταρχικά στην πολιτική ενίσχυσης των κρατών μελών και των βιομηχανιών τους. Σύμφωνα με αυτόν τον στόχο, μέχρι το 2010 θα έπρεπε να δαπανάται στα κράτη μέλη το 3 % του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος για την έρευνα και την ανάπτυξη· το ένα τρίτο αυτού του ποσού θα χρηματοδοτείτο από το κράτος και τα δύο τρίτα από τη βιομηχανία. Μέχρι σήμερα, ο εν λόγω στόχος δεν επιτεύχθηκε ούτε κατά μέσο όρο στην Ευρώπη, ούτε στα περισσότερα κράτη μέλη. Για τον λόγο αυτόν συμπεριλήφθηκε τώρα εκ νέου στη στρατηγική Ευρώπη 2020.

3.2.3 Η πολιτική ενίσχυσης που θεσπίζεται στο πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» θα ασκήσει την καθοριστική επίδραση μόχλευσης προκειμένου να επιτευχθεί τουλάχιστον αυτήν τη φορά ο εν λόγω στόχος του 3 %. Δυστυχώς, παρά την προαναφερθείσα αύξηση του προϋπολογισμού, εξακολουθεί να είναι αμφισβητήσιμο εάν αρκεί γι' αυτό η δύναμη της μόχλευσης. Ο γενικός προϋπολογισμός της Κοινότητας ανέρχεται περίπου στο 1 % του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος των κρατών μελών της. Από αυτόν, στον προϋπολογισμό που προτείνεται για το «Ορίζοντας 2020» αναλογεί μόλις το 9 %. Συνεπώς, ο συντελεστής μόχλευσης από ποσοτική άποψη εξακολουθεί να είναι μικρότερος του 1:30! Επομένως, ο προτεινόμενος προϋπολογισμός μπορεί να θεωρηθεί μόνο ως ένα αναγκαίο πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση του ποσού ενίσχυσης που απαιτείται κατά βάση, συνεπώς δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να μειωθεί.

3.3 Απλούστευση και συνέχεια

Η ΕΟΚΕ στηρίζει ιδίως εκείνες τις δράσεις που θα εξυπηρετούν την απλούστευση των διαδικασιών⁽⁶⁾, την οποία συνιστά εδώ και πολύ καιρό. Πρόκειται για μια δύσκολη ακροβασία μεταξύ της απλότητας, της δικαιοσύνης σε κάθε επιμέρους περίπτωση και της επίσης απαιτούμενης συνέχειας, που θα χρειαστεί ενδεχομένως ακόμα διόρθωση. Αυτό όμως δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να οδηγήσει στην οπισθοδρόμηση σε υπερβολικά περίπλοκες και αργές διαδικασίες.

3.4 Περιθώριο και ευελιξία

Για τον λόγο αυτόν, η ΕΟΚΕ επικροτεί το γεγονός ότι παράλληλα με τους λίγους απλούς κανόνες προβλέπεται επίσης επαρκής ευελιξία και περιθώριο στη διαμόρφωση του προγράμματος και την κατανομή των κονδυλίων του προϋπολογισμού (ειδικό πρόγραμμα, τίτλος I, άρθρο 6 «Προϋπολογισμός»). Ως εκ τούτου, ιδιαίτερη σημασία έχει η αποσαφήνιση των σχετικών μελλοντικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων και ιδίως ο ρόλος των επιτροπών του προγράμματος.

3.5 Διακυβέρνηση

Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τις σχετικές αιτιολογικές σκέψεις και απόψεις της Επιτροπής (που αναφέρονται στην παράγραφο 21 του εγγράφου COM(2011) 809 τελικό), ιδίως και την έμφαση στις διαδικασίες από τη βάση στην κορυφή. Επίσης, στηρίζει την πρόθεση να υπάρχει κατά τον καθορισμό των προτεραιοτήτων του ειδικού προγράμματος τακτική αλληλεπίδραση με τους τελικούς χρήστες, τους πολίτες και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

3.5.1 Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, όμως, αυτές οι απόψεις που έχει διατυπώσει πολύ γενικά η Επιτροπή πρέπει να συμπληρωθούν με **αναλυτικά και ακριβή στοιχεία** για τις κατανομές (και του προϋπολογισμού) και τη συγκεκριμενοποίηση των θεμάτων που αφορούν την υλοποίηση του προγράμματος και τις αποφάσεις οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν σε αυτό το πλαίσιο. Η αναγκαία «διακυβέρνηση» πρέπει να εξηγεί επαρκώς μέσω ποιων δομών και σε ποια επίπεδα λήψης αποφάσεων (π.χ. επιτροπές προγράμματος) θα κληθούν να συμμετάσχουν με ισόρροπο τρόπο σε αυτές τις διαδικασίες οι ενδιαφερόμενοι παράγοντες και οι εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών. Διότι, τελικά, πρόθεση της Επιτροπής είναι να μεταφερθούν στα προγράμματα εργασίας όχι μόνο θέματα, αλλά και επιμέρους ρυθμίσεις για τον προϋπολογισμό, τα μέσα και την έκταση της ενίσχυσης και ενδεχομένως η εξωτερική ανάθεση, για παράδειγμα σε ευρωπαϊκές τεχνολογικές πλατφόρμες, «πρωτοβουλίες του άρθρου 185» κ.λπ.

⁽³⁾ Βλ. ιδίως ΕΕ C 48 της 15.02.11, σ. 129

⁽⁴⁾ COM(2011) 48 τελικό και ΕΕ C 318 της 29.10.2011, σ. 121

⁽⁵⁾ ΕΕ C 132 της 03.05.11, σ. 39

⁽⁶⁾ Βλ. υποσημείωση 3.

3.5.2 Ενόψει της πρόθεσης, που υποδηλώνεται επίσης στην πρόταση της Επιτροπής, να χρησιμοποιηθούν για τον σκοπό αυτόν και εκτελεστικοί οργανισμοί ή άλλες εξωτερικές δομές κατά την έννοια του άρθρου 55 του δημοσιονομικού κανονισμού, η ανάγκη για αποσαφήνιση επεκτείνεται και στον ρόλο, τις αρμοδιότητες και τον έλεγχο των παραπάνω.

3.5.3 Η ΕΟΚΕ συνιστά να διευκρινιστεί αυτή η ομάδα θεμάτων μέσω μιας διαδικασίας συμφωνίας με όλους τους παράγοντες, να παρουσιαστεί σε συνοδευτικό έγγραφο και στη συνέχεια να ακουστεί και η γνώμη της ΕΟΚΕ γι' αυτό. Ταυτόχρονα προειδοποιεί ότι στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας διαμόρφωσης –ιδίως σε επίπεδο προγραμμάτων εργασίας– δεν πρέπει να επαναφερθούν, τρόπον τινά από την πίσω πόρτα, η μέχρι τώρα (υπερβολική) κανονιστική ρύθμιση και η πολυπλοκότητα. **Η απόκλιση από τη συνέχεια σε σχέση με τις μέχρι τώρα διαδικασίες πρέπει να περιορίζεται σε ό,τι είναι αναπόφευκτο για να επιτευχθεί η απλούστευση.**

3.6 Επικάλυψη

Μεμονωμένα επιμέρους ζητήματα και ερωτήματα των επιμέρους προγραμμάτων του «ειδικού προγράμματος» είναι δυνατό να επικαλύπτονται, πράγμα που αφενός αυξάνει περαιτέρω την ευελιξία, αφετέρου όμως μπορεί επίσης να έχει ως αποτέλεσμα τη μετατόπιση προτεραιοτήτων, καθώς και να καθιστά δύσκολη τη δημιουργία μιας γενικής εικόνας και την κατανομή. Έτσι, μπορεί για παράδειγμα καθοριστικές γνώσεις και ωθήσεις από τα επιμέρους προγράμματα «επιστημονική αριστεία» ή «βιομηχανική υπεροχή» να διοχετευθούν στο επιμέρους πρόγραμμα «κοινωνιακές προκλήσεις».

3.7 Ενδιάμεση έκθεση

Για τον λόγο αυτόν, η ΕΟΚΕ συνιστά να παρουσιάσει η Επιτροπή, πέρα από την «ενδιάμεση αξιολόγηση» (σαν εκείνη που έγινε για το έγγραφο COM(2011) 52 τελικό) η οποία αναμένεται μετά από τέσσερα έτη, ήδη δύο χρόνια μετά από την έναρξη του προγράμματος μια «ενδιάμεση έκθεση προόδου», η οποία θα παρουσιάζει τις έως τότε δράσεις και τις σχετικές εμπειρίες-ιδίως και με τη συνιστώμενη εδώ «διακυβέρνηση»– από τη σκοπιά της Επιτροπής και των ενδιαφερομένων παραγόντων.

3.8 Ενδεικτική κατανομή του προϋπολογισμού

Με την επιφύλαξη των περιορισμών που εκτέθηκαν, η ΕΟΚΕ επικροτεί επίσης την προτεινόμενη ενδεικτική κατανομή του προϋπολογισμού στα επιμέρους προγράμματα και τα επιμέρους ζητήματά τους· αυτό ισχύει ιδίως και για την ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και για τα κοινωνικά προβλήματα και ζητήματα -τρεις σχετικές εξαιρέσεις θα εξεταστούν αργότερα (παράγραφοι 4.3, 4.2.1 και 4.2.2). Επιπροσθέτως θα πρέπει όμως να καταστεί σαφής η βαρύτητα που θα έχει ο συντονισμός των εθνικών και περιφερειακών προγραμμάτων [π.χ. του νέου μέσου ERA-NET (Δίκτυο του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας)] συγκριτικά με την άμεση χρηματοδότηση της έρευνας.

3.9 Το επάγγελμα του ερευνητή

Στην παράγραφο 22 των αιτιολογικών σκέψεων της πρότασης για το πρόγραμμα πλαίσιο η Επιτροπή υπογραμμίζει: «Το πρόγραμμα πλαίσιο “Ορίζοντας 2020” πρέπει να συμβάλει στην ελκυστικότητα του επαγγέλματος του ερευνητή στην Ένωση.» Σε αυτό το πλαίσιο όμως η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι λείπουν συγκεκριμένα στοιχεία για

τα μέτρα που έχουν ληφθεί στο μεταξύ, προκειμένου να υλοποιηθούν τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Ανταγωνισμού (7) της 2ας Μαρτίου 2010 και να βελτιωθεί πραγματικά η καθόλου ικανοποιητική κοινωνική κατάσταση των νέων επιστημόνων (το θέμα παρουσιάζεται αναλυτικά στο κεφάλαιο 6).

3.10 Κανονισμός ή απόφαση

Η ΕΟΚΕ δεν κατανοεί, ούτε βρίσκει κάποια σχετική αιτιολόγηση της Επιτροπής που να βασίζεται στις μέχρι τώρα εμπειρίες, για ποιον λόγο η αρχή της επικουρικότητας επιτάσσει ή επιτρέπει την παρέκκλιση από τη μέχρι τώρα πρακτική και την πρόταση για κανονισμό αντί για απόφαση όσον αφορά δύο ακόμα από τα έγγραφα που πρότεινε η Επιτροπή. Η ΕΟΚΕ συνιστά να τηρηθεί η μέχρι τώρα τακτική, εκτός εάν η Επιτροπή κατορθώσει να παρουσιάσει μια εύλογη νομική αιτιολόγηση.

3.11 Συντονισμένη δράση της Επιτροπής

Η ευρωπαϊκή πολιτική για την έρευνα και την καινοτομία εμπεριέχει πολλές πτυχές στις οποίες είναι απαραίτητη μια συντονισμένη, συνεργατική και αποτελεσματική δράση όχι μόνο μεταξύ Επιτροπής και κρατών μελών, αλλά και μεταξύ πολλών Επιτροπών, γενικών διευθύνσεων και υπηρεσιών της Επιτροπής. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται η πολιτική για την παιδεία, η κοινωνική κατάσταση των ερευνητών, τα διαρθρωτικά ταμεία, η πολιτική συνοχής, η βιομηχανική πολιτική και η πολιτική του ανταγωνισμού, η ενεργειακή πολιτική, η πολιτική για την υγεία, η περιβαλλοντική πολιτική κ.α. Η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει την Επιτροπή να ενισχύσει τις σχετικές προσπάθειές της και να αναπτύξει τις απαιτούμενες διαδικασίες και μέσα.

3.12 Εξειδικευμένο προσωπικό

Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει (8) την επείγουσα σύστασή της να συμμετέχει στους οργανισμούς ενίσχυσης, ιδίως δε και στην Επιτροπή (ή στους σχεδιαζόμενους εκτελεστικούς οργανισμούς), προσωπικό εξειδικευμένο και εξαιρετικό από επιστημονική άποψη, το οποίο θα είναι και θα παραμένει μακροπρόθεσμα άριστα εξοικειωμένο με τον εκάστοτε ειδικό τομέα, τις ιδιαιτερότητές του και την ιδιαίτερη «κοινότητα» του. Η τακτική εναλλαγή στις θέσεις εργασίας στην έρευνα και την ανάπτυξη είναι εξαιρετικά αντιπαραγωγική!

3.12.1 Διατήρηση της εμπειρογνωμοσύνης και της δέσμευσης

Η ΕΟΚΕ εκφράζει επίσης την ανησυχία της για το γεγονός ότι η διαφανόμενη τάση να ανατίθενται σε εξωτερικούς οργανισμούς οι εργασίες και δραστηριότητες προώθησης της έρευνας και της καινοτομίας, οι οποίες μέχρι σήμερα εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας της Επιτροπής, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα όχι μόνο να απολέσει η Επιτροπή την εμπειρία και την κρίση της αλλά και να παύσει να ασχολείται επαρκώς με την ουσία του συγκεκριμένου ζητήματος. Όμως, η προσήλωση αυτή είναι απαραίτητη ώστε η Επιτροπή να μπορεί να υπεραμύνεται σε πολιτικό επίπεδο, και με την απαιτούμενη εμπειρογνωμοσύνη, με επιτυχία και σθένος, ένα ζήτημα τόσο σημαντικό όσο η έρευνα, η ανάπτυξη και η καινοτομία. Διαφορετικά, το εύθραυστο σύστημα ελέγχων και ισορροπιών θα διαταραχθεί σοβαρά.

(7) Συμπεράσματα για το θέμα «Κινητικότητα και δυνατότητες ερευνητικής σταδιοδρομίας. 2 999η συνεδρίαση του Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας, Βρυξέλλες, 1 και 2 Μαρτίου 2010.

(8) ΕΕ C 44 της 16.02.08, σ. 1.

3.13 Περαιτέρω δράσεις – στρατηγική 2020

Το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» είναι κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ απαραίτητο και καθοριστικό δομικό στοιχείο στο πλαίσιο της στρατηγικής 2020. Πρέπει όμως να συμπληρωθεί με περαιτέρω σημαντικές δράσεις, και από την πλευρά της Επιτροπής, ιδίως όμως από την πλευρά των κρατών μελών. Σε συνάρτηση με αυτό, η ΕΟΚΕ παραπέμπει στις πρωτοβουλίες της για τη στρατηγική 2020. Το ζητούμενο είναι κυρίως να δημιουργηθούν ή να διαμορφωθούν σε όλα τα κράτη μέλη οικονομικά (⁹), κοινωνικά και εκπαιδευτικά συστήματα που θα είναι αποδοτικά και καινοτόμα.

4. Ειδικές παρατηρήσεις της ΕΟΚΕ

4.1 Κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, εκπαιδευτική πολιτική και καινοτομία

Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει το γεγονός ότι η έρευνα στον τομέα των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών θα συμπεριληφθεί σε όλους τους γενικούς στόχους του «Ορίζοντας 2020». Θεωρεί τα ζητήματα που αναφέρονται εδώ σημαντικά και ουσιαστικά και επικροτεί τη βαρύτητα που τους αποδίδεται στο πρόγραμμα. Επιπλέον, συνιστά να δοθεί μεγαλύτερο βάρος στις προσπάθειες για ένα αποτελεσματικότερο εκπαιδευτικό σύστημα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Αυτό συνιστά καθοριστικό και κεντρικό καθήκον προκειμένου να προωθηθεί και να αξιοποιηθεί το δυναμικό των ταλέντων στην ΕΕ με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και με κριτήριο τα ατομικά χαρίσματα. Ειδικά όσον αφορά τους στόχους του «Ορίζοντας 2020», το κύριο ζητούμενο είναι να εκπαιδεύονται στα πανεπιστήμια αρκετοί εξειδικευμένοι επιστήμονες. Όμως τα θεμέλια για να γίνει αυτό πρέπει να τεθούν ήδη στα σχολεία!

4.2 Κοινωνιακές προκλήσεις

Η ΕΟΚΕ στηρίζει τον κατάλογο των «κοινωνιακών προκλήσεων» αλλά συνιστά να δοθεί ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στους τομείς που ακολουθούν:

4.2.1 Το πρόβλημα της ενέργειας και του κλίματος

Όσον αφορά τον καθορισμό προτεραιοτήτων εντός του επιμέρους προγράμματος «κοινωνιακές προκλήσεις», η ΕΟΚΕ συνιστά, ενόψει του εξαιρετικά φιλόδοξου στόχου (¹⁰) για μια ολοκληρωμένη επαναστατική αλλαγή στον μέχρι τώρα ενεργειακό εφοδιασμό μας μέχρι το 2050 και για πλήρη μετάβαση σε βιώσιμες τεχνικές με μικρή παραγωγή CO₂, να δοθεί σε αυτό το ζήτημα σαφώς μεγαλύτερη βαρύτητα και στην κατανομή του προϋπολογισμού (¹¹). Ένα από τα κύρια προβλήματα στα οποία δεν έχει ακόμα δοθεί ικανοποιητική λύση είναι επαρκείς, οικονομικά προσιτές, και χαμηλών εκπομπών CO₂ τεχνολογίες αποθήκευσης ενέργειας και ενδιάμεσου εφοδιασμού για την ασταθή προσφορά αιολικής και ηλιακής ενέργειας, όπως και ο μακροπρόθεσμος εφοδιασμός με καύσιμα για την κυκλοφορία βαρέων οχημάτων, καθώς και για τις αερομεταφορές και τη ναυσιπλοΐα. Βαθύτερη εξέταση απαιτούν όμως και οι επιπτώσεις στην οικονομία και την κοινωνία.

4.2.2 Ικανότητα της κοινωνίας και των επιχειρήσεων για καινοτομίες

Επιπλέον, κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ, ο κατάλογος των «κοινωνιακών προκλήσεων» πρέπει να διευρυνθεί και να συμπεριλάβει το σημαντικό ζήτημα της «ικανότητας της κοινωνίας και των επιχειρήσεων για καινοτομίες». **(Γιατί το GOOGLE ή το FACEBOOK δεν δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη; Γιατί δεν έχουν όλα τα κράτη μέλη εξίσου αποτελεσματική διοικητική, οικονομική και**

κοινωνική διάρθρωση;) Το θέμα αυτό συμπεριλαμβάνεται μεν στην πρόταση της Επιτροπής (βλ. σημείο 2.3.2 – III – vi) στον στόχο «κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς, καινοτόμες και ασφαλείς», αλλά κατά την άποψη της ΕΟΚΕ έτσι δεν αναδεικνύεται επαρκώς η μεγάλη του κοινωνική και οικονομική σημασία. Στο κάτω-κάτω, είναι το κύριο θέμα της «ένωσης καινοτομίας» (¹²). (Το σημείο 2.3.2 – III – vi θα έπρεπε τότε να είναι, περιληπτικότερα: «καινοτόμες και ασφαλείς κοινωνίες».)

4.3 Οι ΜΜΕ και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις ως φορείς καινοτομίας

Η ΕΟΚΕ επικροτεί τις προτεινόμενες βελτιώσεις με στόχο την προαγωγή των ΜΜΕ. Θεωρεί ότι πρόκειται για σημαντικό στοιχείο της γενικής σύλληψης «Ευρώπη 2020» και παραπέμπει επίσης ως προς αυτό στις γνωμοδοτήσεις του για την ένωση καινοτομίας (¹³). Εκεί είχε υπογραμμίσει ότι «ο ορισμός [...] των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων θα πρέπει να επανεξεταστούν, καθώς οι νέες ευκαιρίες δικτύωσης τις οποίες παρέχουν οι ΤΠΕ έχουν ως αποτέλεσμα να αποκτούν αυξημένη σημασία οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, ακόμη και οι επιχειρήσεις ενός προσώπου. Ίσως μάλιστα να είναι σκόπιμο να εξεταστεί, μεταξύ άλλων, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ των επιχειρήσεων αυτού του είδους και των ελευθέρων επαγγελματιών». Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για την ενημέρωση που παρέχει η Επιτροπή, σύμφωνα με την οποία η προσέγγιση αυτή ήδη εφαρμόζεται. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει παραπέμποντας στο κεφάλαιο 7 ότι για τις ΜΜΕ είναι ιδιαίτερα σημαντικό να ενημερώνονται σωστά και κατανοητά για τα διάφορα χρηματοδοτικά μέσα του «Ορίζοντας 2020» και για την πρόσβαση σε αυτά. Επιπροσθέτως θα ήταν επιθυμητό να υπάρχουν υπηρεσίες παροχής συμβουλών όπου θα μπορεί κανείς να θέτει προφορικές ερωτήσεις.

4.4 Πανεπιστήμια

Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη δυνατότητα πλήρους χρηματοδότησης του συνόλου των άμεσων επιλέξιμων δαπανών που περιλαμβάνεται στους κανόνες συμμετοχής και διάδοσης. Θεωρεί ότι αυτό παρουσιάζει πλεονεκτήματα για ερευνητές και ερευνητικές ομάδες της μηχανικής, των φυσικών και των ανθρωπιστικών επιστημών που εργάζονται σε πανεπιστήμια. Ευνοεί τον στόχο της ίδρυσης και διατήρησης πανεπιστημίων παγκόσμιου κύρους στην ΕΕ, τον οποίο έχει επανειλημμένα τονίσει η ΕΟΚΕ. Σύμφωνα όμως και με το πνεύμα της έκθεσης Matias (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, A7-0302/2011), οι δράσεις αυτές απαιτούν πρόσθετη ενίσχυση από τους πόρους της πολιτικής συνοχής για τη δημιουργία των απαραίτητων ικανοτήτων σε εκείνα τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν ακόμα επαρκώς στο πρόγραμμα πλαίσιο. Ανεξάρτητα από αυτό, για τον συγκεκριμένο στόχο απαιτούνται και άλλες σημαντικές δράσεις, η ενασχόληση με τις οποίες θα υπερέβαινε τα πλαίσια της παρούσας γνωμοδότησης.

4.5 Ερευνητικές υποδομές

Όπως έχει τονίσει επανειλημμένα, η ΕΟΚΕ θεωρεί τις μεγάλες υποδομές αποφασιστικής σημασίας βοηθητικά μέσα και όργανα για τεχνολογικές και επιστημονικές έρευνες και για κορυφαίες επιδόσεις οι οποίες διαφορετικά είναι εντελώς ανέφικτες. Από αυτό απορρέει και η μεγάλη ακτινοβολία και έλξη που ασκούν τόσο όσον αφορά την ενδοευρωπαϊκή συνεργασία, όσο και για τους καλύτερους μηχανικούς και επιστήμονες σε παγκόσμιο επίπεδο (¹⁴). Επιπροσθέτως, το δυναμικό που προσφέρει η χρήση μεγάλων υποδομών ξεπερνά τις δυνατότητες και τις ανάγκες ενός μεμονωμένου κράτους μέλους, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται και να λειτουργούν τέτοιες εγκαταστάσεις συχνά από κοινού από διάφορα κράτη μέλη.

(⁹) Βλ. <http://www.worldbank.org>

(¹⁰) COM(2011) 885 τελικό

(¹¹) EE C 21 της 21.01.11, σ. 49

(¹²) EE C 132 της 03.05.11, σ. 39

(¹³) EE C 132 της 03.05.11, σ. 39

(¹⁴) EE C 182 της 4.8.2009, σ. 40

4.5.1 Αρχή της επικουρικότητας

Παρόμοιες υποδομές αποτελούν ως εκ τούτου πρότυπο παράδειγμα κοινοτικής ενίσχυσης βάσει της αρχής της επικουρικότητας. Για τον λόγο αυτόν, η ΕΟΚΕ εκφράζει τη λύπη της διότι αυτή η εξέχουσα τυπική και ουσιαστική σημασία δεν αντικατοπτρίζεται στην προτεινόμενη ενδεικτική κατανομή του προϋπολογισμού. Ως εκ τούτου συνιστά να μειωθούν κατά 2 % - 2,5 % ο καθένας οι υπόλοιποι ενδεικτικοί προϋπολογισμοί (με εξαίρεση εκείνων των ΜΜΕ!) και το αντίστοιχο ποσό να προστεθεί στη θέση για τις υποδομές. Αυτό καθίσταται ακόμα πιο αναγκαίο επειδή θα συμπεριλάβει και τις σημαντικές ηλεκτρονικές υποδομές, των οποίων η σημασία εξακολουθεί να αυξάνεται.

4.5.2 Λειτουργικές δαπάνες

Επιπλέον, η ΕΟΚΕ συνιστά να συμμετέχει η Επιτροπή στο πλαίσιο της ενίσχυσης ενός έργου και στις λειτουργικές δαπάνες των υποδομών και ζητεί από την Επιτροπή να διευκρινίσει ότι προτίθεται πραγματικά να το κάνει.

4.6 Καίριες τεχνολογίες

Όπως έχει τονίσει επανειλημμένα η ΕΟΚΕ ⁽¹⁵⁾, η ανάπτυξη, γνώση και διάδοση καίριων τεχνολογιών στην αγορά αποτελεί καθοριστικό οριζόντιο καθήκον προκειμένου, αφενός, να ενισχυθεί η θέση της ΕΕ αναφορικά με τον βιομηχανικό ανταγωνισμό και, αφετέρου, να αντιμετωπιστούν οι κοινωνιακές προκλήσεις όπως ο βιώσιμος ενεργειακός εφοδιασμός ή η υγεία. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ επικροτεί το γεγονός ότι δίνεται ανάλογο βάρος στο ζήτημα αυτό, εφόσον αποτελεί επιπλέον μια αποτελεσματική κινητήρια δύναμη για τη συνεργασία μεταξύ ερευνητικών φορέων και βιομηχανίας, δηλαδή για συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Σε αυτό το πλαίσιο, ιδιαίτερα σημαντικό είναι το στοιχείο του προγράμματος FET-Open.

4.7 Διαδικασίες εκκαθάρισης I

Η ΕΟΚΕ επικροτεί το γεγονός ότι θα αναγνωριστούν οι συνήθειες σε κάθε κράτος μέλος διαδικασίες εκκαθάρισης των ερευνητικών οργανισμών και επιχειρήσεων (π.χ. υπολογισμός ωριαίας αμοιβής στη βιομηχανία). Σε αυτές θα πρέπει τότε να συμπεριληφθούν και οι δαπάνες που προκύπτουν λόγω της επιβολής του φόρου προστιθέμενης αξίας.

4.8 Διαδικασία εκκαθάρισης II

Η ΕΟΚΕ επικροτεί επίσης τη σαφή απλούστευση που απορρέει από τις προσεγγίσεις των 100 %/20 % και 70 %/20 % (για την ερμηνεία αυτών των εννοιών βλ. τα σημεία 2.2.3 και 2.2.4) των κανόνων συμμετοχής. Ανεξάρτητα από το μεγάλο διοικητικό πλεονέκτημα, από αυτό μπορεί να προκύψουν για διαφορετικές ομάδες συμμετεχόντων εν μέρει οικονομικά πλεονεκτήματα, εν μέρει όμως και οικονομικά μειονεκτήματα συγκριτικά με τα σημερινά ποσοστά. Ως εκ τούτου η ΕΟΚΕ συνιστά να συγκεντρωθούν πρώτα σχετικές εμπειρίες και εφόσον χρειαστεί, να αυξηθούν κάπως τα ποσοστά των εμμέσων δαπανών στη συνέχεια.

4.9 Δημόσιες συμβάσεις – μια ιδιαίτερη πτυχή

Κατά την κατασκευή ερευνητικών υποδομών και μεγάλων συσκευών ανατίθεται συχνά στη βιομηχανία η ανάπτυξη και η κατασκευή πρωτότυπων, εξαιρετικά δύσκολων και απαιτητικών επιμέρους στοιχείων. Πρέπει να κατακτηθούν τεχνολογικά «νέα εδάφη» και

μπορούν να παρουσιαστούν χαρακτηριστικές προβληματικές καταστάσεις, που περιγράφονται στη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για τη μεταφορά γνώσης ⁽¹⁶⁾. Εκεί η ΕΟΚΕ συνιστούσε «να εξεταστεί κατά πόσον οι εμπειρίες που αποκτήθηκαν κατά την εφαρμογή των υφιστάμενων κανόνων της ΕΕ και των κρατών μελών που αφορούν τις ενισχύσεις, τον προϋπολογισμό, την ανάθεση έργων και τον ανταγωνισμό εξυπηρετούν τον στόχο της καλύτερης δυνατότητας διατήρησης και αξιοποίησης των ικανοτήτων και των ειδικών γνώσεων που αποκτώνται στη βιομηχανία στο πλαίσιο παρόμοιων αναθέσεων, προς όφελος της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας, αλλά και για ανάλογες μετέπειτα αναθέσεις.»

4.10 Νέες προσεγγίσεις της βιομηχανικής πολιτικής και της πολιτικής ανταγωνισμού

Για τον λόγο αυτόν θα πρέπει να εξεταστούν νέες προσεγγίσεις μιας αντίστοιχης βιομηχανικής πολιτικής και πολιτικής ανταγωνισμού. Σε συνάρτηση με αυτό είναι αμφίβολο εάν οι απόψεις που διατύπωσε ήδη η Επιτροπή για τις προ-εμπορικές δημόσιες συμβάσεις σκιαγραφούν το κατάλληλο μέσο. Η ΕΟΚΕ διακρίνει εδώ, αφενός, τον κίνδυνο να αποφευχθούν εντελώς οι βιομηχανικές κορυφαίες θέσεις ή επιδόσεις από φόβο πιθανών μονοπωλίων της γνώσης. Αυτό θα ήταν μεγάλο λάθος. Αφετέρου, διακρίνει όμως και τον κίνδυνο να μη λαμβάνει κανείς το καλύτερο προϊόν λόγω υπερβολικά προστατευτικών μέτρων που είναι σε βάρος της έρευνας, επειδή το εν λόγω προϊόν διατίθεται μόνο εκτός Ευρώπης. Για τον λόγο αυτόν, η ΕΟΚΕ συνιστά να επισημανθούν οι διαφορετικές και εν μέρει αντικρουόμενες στοχοθεσίες ή απαιτήσεις που αφορούν την πολιτική έρευνας, την πολιτική καινοτομίας και τη βιομηχανική πολιτική, καθώς και να διευκρινιστούν σε συζητήσεις με τους διάφορους ενδιαφερομένους –ενδέχεται μάλιστα να απαιτηθούν παρεκκλίσεις για μεμονωμένες περιπτώσεις (βλ. σημείο 4.9).

4.11 Αποδοτικό μέγεθος έργων

Η τάση για ολοένα μεγαλύτερες δομές, όπως π.χ. οι κοινές τεχνολογικές πρωτοβουλίες, η ΚΓΚ και τώρα επίσης οι εμβληματικές πρωτοβουλίες FET, θα πρέπει να παρακολουθείται προσεκτικά, διότι τούτες απαιτούν ολοένα περισσότερους πόρους και εργασία για την αυτοδιαχείριση και εκτενείς διαδικασίες συναίνεσης· δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να καταλήξουν ένας «πύργος της Βαβέλ».

4.11.1 Συνδυαστικά σχέδια ως κύρια μέσα

Η συνένωση πόρων μπορεί βέβαια να είναι θετική, αλλά από ένα μέγεθος και πάνω οδηγεί ταυτόχρονα στον εκτοπισμό των μικρότερων παραγόντων από το πρόγραμμα πλαίσιο, εφόσον οι τελευταίοι δεν διαθέτουν την απαιτούμενη για τη συμμετοχή τους, δαπανηρή νομική και διοικητική υποστήριξη. Αυτό αφορά ιδίως τις ΜΜΕ και τις πανεπιστημιακές ερευνητικές ομάδες. **Ως εκ τούτου, τα ευσύνοπτα συνδυαστικά σχέδια με εύκολα διαχειρίσιμο αριθμό συμμετεχόντων θα πρέπει να παραμείνουν το κύριο μέσο του «Ορίζοντα 2020».**

4.12 Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (EIT)

Εφόσον το EIT χρηματοδοτείται από τον προϋπολογισμό του «Ορίζοντα 2020», η ΕΟΚΕ θεωρεί και τη δική του δραστηριότητα στοιχείο της στρατηγικής του «Ορίζοντα 2020» και για τον λόγο αυτόν περιλαμβάνει στις συστάσεις της και αυτόν τον τομέα. Για τον σκοπό αυτόν εκπονείται χωριστή γνωμοδότηση ⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁶⁾ EE C 218 της 11.9.2009, σ. 8, παράγραφος 1.8 και κεφάλαιο 5

⁽¹⁷⁾ COM(2011) 822 τελικό και Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ «EIT – Στρατηγικό θεματολόγιο» (βλέπε σελίδα 122 της παρούσας Επίσημης Εφημερίδας).

⁽¹⁵⁾ EE C 48 της 15.02.11, σ. 112

4.13 Κριτήρια αξιολόγησης

Στο σημείο 2.2.6. παρατέθηκαν τα προτεινόμενα από την Επιτροπή κριτήρια αξιολόγησης ⁽¹⁸⁾ και επιλογής: **αριστεία, επίδραση, ποιότητα και απόδοση**. Η ΕΟΚΕ το θεωρεί αυτό σωστό εάν δεν υπονομευτεί έτσι η υπεροχή της σημασίας της αριστείας, η οποία συνιστά σε κάθε περίπτωση το σημαντικότερο κριτήριο για κορυφαίες αποδόσεις. Όσον αφορά την έρευνα αιχμής, προειδοποιεί ότι δεν πρέπει να δίδεται υπερβολική σημασία στις δημοσιεύσεις στις οποίες γίνονται οι περισσότερες αναφορές, γιατί αυτό οδηγεί στο να υπερτερούν τα ερευνητικά θέματα που ούτως ή άλλως είναι ήδη ιδιαίτερα εδραιωμένα. Επαναλαμβάνει τη γενική της προειδοποίηση σχετικά με τις τυποποιημένες διαδικασίες αξιολόγησης.

4.13.1 Ειδικά για την ενίσχυση της καινοτομίας πρέπει, φυσικά, να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και **πτυχές της αγοράς** ⁽¹⁹⁾. Ωστόσο οι αρχικές εσφαλμένες εκτιμήσεις, π.χ. κατά την ανάπτυξη του «προσωπικού υπολογιστή» (PC), δείχνουν ότι αυτό δεν είναι καθόλου εύκολο εκ των προτέρων, ειδικά για εντελώς καινοφανείς προσεγγίσεις, και δεν οδηγεί αναγκαστικά σε ορθές αξιολογήσεις.

4.14 Κοινό Κέντρο Ερευνών

Η ΕΟΚΕ επικροτεί τις προτάσεις για άμεση ενίσχυση του Κοινού Κέντρου Ερευνών. Ταυτόχρονα επισημαίνει ότι η δραστηριότητά του πρέπει να υπόκειται στις ίδιες διαδικασίες αξιολόγησης με τη δραστηριότητα των υπολοίπων φορέων. Εφόσον το Κοινό Κέντρο Ερευνών ζητήσει και έμμεση ενίσχυση από το ειδικό πρόγραμμα, πρέπει να δοθεί προσοχή ώστε να υπάρξει απόλυτη ισότητα ευκαιριών σε σύγκριση με όλους τους άλλους αιτούντες/ενδιαφερομένους που δεν ανήκουν στην Επιτροπή.

5. Ευρατόμ

5.1 Η ΕΟΚΕ θεωρεί το πρόγραμμα Ευρατόμ που παρουσιάστηκε κατά βάση –και σωστά!– αδιάλειπτη συνέχεια του προγράμματος Ευρατόμ 2012-2013, το οποίο παρουσίασε μόλις πρόσφατα η Επιτροπή και εξέτασε διεξοδικά η ΕΟΚΕ ⁽²⁰⁾. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει και επιβεβαιώνει την κύρια θέση που είχε διατυπώσει εκεί, ότι δηλαδή «το επίπεδο γνώσεων σχετικά με τις πυρηνικές τεχνικές, τη χρήση τους και τις επιπτώσεις τους θα πρέπει να διατηρηθεί και να αυξηθεί. Το πρόγραμμα πλαίσιο έρευνας και ανάπτυξης Ευρατόμ αποφέρει συνεπώς σημαντική ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία μέσω της συντονιστικής του λειτουργίας, του συνδυασμού πόρων και της συνένωσης κοινών προσπαθειών». Επιπλέον, η ΕΟΚΕ επιβεβαιώνει τις σχετικές θέσεις και συστάσεις που διατυπώνονται εκεί αναλυτικά. Παραπέμποντας σε αυτά, η ΕΟΚΕ επικεντρώνεται εδώ μόνο σε λίγα επιλεγμένα επιμέρους σημεία. Κεντρικό καθήκον είναι τα συστήματα αντιδραστήρων να χαρακτηρίζονται από ύψιστη ασφάλεια και τα λιγότερα δυνατά μακρόβια ραδιενεργά απόβλητα.

5.2 Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει με ικανοποίηση ότι τα βασικά στοιχεία των συστάσεων που είχε διατυπώσει εκεί αντικατοπτρίζονται στο προτεινόμενο πρόγραμμα της Επιτροπής.

— βελτίωση της ασφάλειας των αντιδραστήρων, τελική εναπόθεση ραδιενεργών αποβλήτων, μεταστοιχείωση για μείωση της μακροχρόνιας ραδιοτοξικότητας, έλεγχος σχάσιμου υλικού και ακτινοπροστασία·

— συνέπειες των «δοκιμών αντοχής»·

— εργασίες ανάπτυξης για την απόκτηση ενέργειας από την πυρηνική σύντηξη, συν το ITER ως διεθνές μεγάλο σχέδιο·

— εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού και μέριμνα ώστε να προσφέρονται βασικές γνώσεις στα σχολεία.

5.2.1 Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει ⁽²¹⁾ ότι είναι απαραίτητο, ανεξαρτήτως της απόφασης των επιμέρους κρατών μελών υπέρ ή κατά της χρήσης της πυρηνικής ενέργειας, «να επικεντρωθούν οι προσπάθειες στην περαιτέρω ανάπτυξη και διατήρηση των γνώσεων που διαθέτουμε στην ΕΕ όσον αφορά ζητήματα ασφαλείας και τις σχετικές τεχνολογίες. Η εγκατάλειψη της επιδίωξης πλήρους γνώσης θα αποτελούσε επικίνδυνη πολιτική στρουθοκαμηλισμού.» Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ανησυχία ότι η μελέτη και η μετεξέλιξη αυτών των γνώσεων θα μπορούσε να χαθεί σε εκείνα τα κράτη μέλη όπου σήμερα έχει εγκαταλειφθεί ή θα εγκαταλειφθεί στο μέλλον η χρήση της πυρηνικής ενέργειας. Αυτό πρέπει οπωσδήποτε να αποφευχθεί.

5.3 Ευρωπαϊκό φόρουμ για την πυρηνική ενέργεια (ENEF)

Όσον αφορά ζητήματα της τεχνολογίας αντιδραστήρων σχάσης, η ΕΟΚΕ στηρίζει ιδίως τις διαδικασίες και συστάσεις του Ευρωπαϊκού φόρουμ για την πυρηνική ενέργεια (ENEF), στις εργασίες του οποίου συμμετέχει μέσω εκπροσώπων σε συνεργασία με την ίδια την Επιτροπή.

5.4 Δοκιμές αντοχής

Η απόφαση να διεξαχθούν δοκιμές αντοχής όλων των πυρηνικών σταθμών στην ΕΕ ήταν φυσική συνέπεια του ατυχήματος που προκλήθηκε στον αντιδραστήρα της Fukushima λόγω του τσουνάμι. Μόλις ληφθούν όλα τα αποτελέσματα αυτών των δοκιμών αντοχής πρέπει, επομένως, όχι μόνο να συναχθούν τα ανάλογα συμπεράσματα για τους υφιστάμενους πυρηνικούς σταθμούς, αλλά και να τεθούν οι ανάλογες προτεραιότητες στο πλαίσιο του προγράμματος Ευρατόμ που εστιάζει στην έρευνα, την ανάπτυξη και την επίδειξη.

5.4.1 Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην εξέταση ενδεχομένων ατυχημάτων για τα οποία δεν υπάρχει πρόβλεψη στον σχεδιασμό του πυρηνικού σταθμού.

5.5 Σύντηξη

Μέρος της κοινής γνώμης συζητά για το πρόγραμμα σύντηξης, αφενός, επειδή από αυτό δεν αναμένεται μέχρι το 2050 (χρονικός ορίζοντας του οδικού χάρτη) αξιολογη συμβολή σε ενεργειακό εφοδιασμό χαμηλών εκπομπών CO₂ και, αφετέρου, επειδή το κόστος κατασκευής του διεθνούς έργου ITER (που σύμφωνα με όσα προτείνει η Επιτροπή, θα καλυφθεί από πηγές εκτός του προγράμματος πλαισίου!) έχει αυξηθεί σημαντικά σε σύγκριση με τις αρχικές εκτιμήσεις.

⁽¹⁸⁾ Βλ. ιδίως και το σημείο 4.2. στην ΕΕ C 132 της 03.05.11, σ. 39

⁽¹⁹⁾ Βλ. ιδίως και το σημείο 3.7.2 στην ΕΕ C 132 της 03.05.11, σ. 39

⁽²⁰⁾ COM(2011) 71 τελικό, COM(2011) 72 τελικό, COM(2011) 73 τελικό, COM(2011) 74 τελικό και ΕΕ C 318 της 29.10.2011, σ. 127

⁽²¹⁾ Βλ. ιδίως και το σημείο 3.4 στην ΕΕ C 318 της 29.10.2011, σ. 121

5.5.1 Οδικός χάρτης 2050

Για τον οδικό χάρτη 2050 ⁽²²⁾ η ΕΟΚΕ θα εκπονήσει χωριστή γνωμοδότηση. Στο σημείο αυτό, τονίζεται μόνο ότι ενόψει της παγκόσμιας δημογραφικής εξέλιξης και της αυξανόμενης παγκόσμιας ανάγκης για ενέργεια, η παγκόσμια προβληματική σχετικά με την ενέργεια δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να λυθεί με τις δράσεις που θα επιτευχθούν στην ΕΕ ως το 2050. Κατ' αυτήν την έννοια, η ενέργεια από την πυρηνική σύντηξη είναι η μόνη διαθέσιμη ή γνωστή περαιτέρω επιλογή από το φάσμα των πιθανών τεχνολογιών για την επίλυση αυτού του σοβαρότατου θέματος, η οποία δεν έχει ακόμη χρησιμοποιηθεί.

5.5.2 ITER I

Μολονότι στο πρόγραμμα Ευρατόμ περιλαμβάνονται μόνο οι (ευρωπαϊκές) επιστημονικές και τεχνικές προπαρασκευαστικές εργασίες για το ITER -το κόστος κατασκευής θα καλυφθεί με άλλο τρόπο ⁽²³⁾ - είναι σωστό να θεωρηθεί το ITER εμβληματική πρωτοβουλία της παγκόσμιας έρευνας για τη σύντηξη αλλά και του ευρωπαϊκού προγράμματος για τη σύντηξη. Ανεξάρτητα από τη δυνατότητα και την ανάγκη βελτιώσεων σχεδιασμού και εναλλακτικών λύσεων, το ITER είναι ένα καθοριστικό και μοναδικό παγκοσμίως βήμα ανάπτυξης αναφορικά με τη μελλοντική χρήση της ενέργειας σύντηξης. Με το ITER πρόκειται να παραχθεί για πρώτη φορά σε παγκόσμιο επίπεδο -με θετικό ισοζύγιο ως προς την απόδοση - θερμική απόδοση σύντηξης 500 Megawatt. ⁽²⁴⁾

5.5.3 ITER II

Όμως πέρα από αυτό, το ITER είναι και το **δοκιμαστικό πεδίο για μια μοναδικής μέχρι σήμερα έκτασης διεθνή συνεργασία** κορυφαίων βιομηχανικών χωρών. **Οι εταίροι είναι η Κίνα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η Ινδία, η Ιαπωνία, η Κορέα, η Ρωσία και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.** Το ενδιαφέρον τους να συμμετάσχουν στην ανάπτυξη των καθοριστικών νέων τεχνολογικών στοιχείων δείχνει πόσο μεγάλη είναι η προσδοκία για μια περαιτέρω συμφέρουσα πηγή ενέργειας χωρίς εκπομπές CO₂. Όμως το γεγονός ότι η συνεργασία αυτή είναι εντελώς καινούργια και πολύπλοκη ήταν, από την άλλη, και ένας λόγος για να τροποποιηθεί η αρχική άποψη πως οι συνολικές δαπάνες για τον κάθε εταίρο θα μειώνονταν με την αύξηση του αριθμού τους. Η μεγάλη αξία αυτής της εταιρικής σχέσης δεν έγκειται πρωταρχικά στην εξοικονόμηση δαπανών αλλά στο κέρδος σε εμπειρογνομosύνη, ιδέες και εξαιρέτους εμπειρογνομosύνητες· επιπροσθέτως, όπως και ο διεθνής διαστημικός σταθμός, έχει μια συνεισφορά στη διεθνή συνεννόηση και τη δημιουργία ειρήνης που δεν πρέπει να υποτιμάται (το ITER αρχικά είχε προταθεί και δρομολογηθεί από τους Γκορμπασώφ, Μίτεραν και Ρήγκαν!). Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, η προσέγγιση της Επιτροπής να βρεθεί το ποσόν της ευρωπαϊκής συμμετοχής στις δαπάνες κατασκευής του ITER από πηγές εκτός του κοινοτικού προϋπολογισμού δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να επηρεάσει αρνητικά τη συνέχιση του έργου.

5.5.4 Δέσμευση των κρατών μελών -συμβάσεις σύμπραξης

Στην πρόσφατη γνωμοδότησή της για το πρόγραμμα Ευρατόμ ⁽²⁵⁾, η ΕΟΚΕ είχε επισημάνει την καθοριστική σημασία των επονομαζομένων «συμπράξεων» ως βάσης και εργαστηρίων ιδεών για το πρόγραμμα σύντηξης και ως επίκεντρου για τη δέσμευση των κρατών

μελών. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει όσα είχε δηλώσει τότε και απευθύνει νέα προειδοποίηση να μη διακυβευθεί αυτή η σημαντική ενίσχυση ούτε να απολεσθεί. Τέτοιες συμπράξεις αποτελούν δοκιμασμένο μέσο για να διασφαλιστεί ο επιδιωκόμενος από την Επιτροπή «κοινός ερευνητικός προγραμματισμός» ⁽²⁶⁾. Ακόμη και σε περίπτωση τροποποίησης της οργανωτικής δομής του ευρωπαϊκού προγράμματος σύντηξης, πρέπει να παραμείνουν διαθέσιμα αποτελεσματικά μέσα για τον συντονισμό του κοινού προγραμματισμού και για την εύλογη σύνδεση σε ευρωπαϊκό επίπεδο των προγραμμάτων των εργαστηρίων των κρατών μελών που συμμετέχουν, προκειμένου να διατηρηθεί ο μέχρι τώρα ηγετικός ρόλος της ΕΕ σε αυτό το ερευνητικό πεδίο και η απαραίτητη στήριξη από τα κράτη μέλη.

6. Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας – κοινή εσωτερική αγορά για ερευνητές

6.1 Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας θα έχει ολοκληρωθεί ως το 2014. Η ΕΟΚΕ το θεωρεί αυτό επιθυμητό, ωστόσο αμφιβάλλει εάν θα είναι και εφικτό. Διότι για να γίνει, πρέπει να έχουν εκπληρωθεί τα κριτήρια της κοινής εσωτερικής αγοράς, όπως π.χ. ένα ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ή μια κοινή εσωτερική αγορά για τους ερευνητές ⁽²⁷⁾.

6.2 Βασίζομενη στην απόφαση του Συμβουλίου ⁽²⁸⁾ της 2ας Μαρτίου 2010, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι υπάρχει επείγουσα ανάγκη δράσης προκειμένου να βελτιωθεί η καθόλου ικανοποιητική κατάσταση των νέων επιστημόνων που απασχολούνται σε κρατικά ερευνητικά ιδρύματα και πανεπιστήμια, η οποία δεν εξυπηρετεί καθόλου τον στόχο να καταστεί το επάγγελμα του ερευνητή ιδιαίτερα ελκυστικό και οπωσδήποτε να μην είναι η θέση του χειρότερη από εκείνη παρόμοιων επαγγελμάτων.

6.3 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι ως προς αυτό οι επιστημονικές οργανώσεις ορισμένων κρατών μελών προέβλεψαν ήδη σε βελτιώσεις και επιδιώκουν και άλλες. Επίσης, αναγνωρίζει ότι η Επιτροπή επιδίωξε βελτιώσεις και στα προγράμματα Marie Curie και Erasmus.

6.4 Ο πυρήνας του προβλήματος εντοπίζεται στα συστήματα καθορισμού αμοιβών και κοινωνικής ασφάλειας του Δημοσίου στα κράτη μέλη, σύμφωνα με τα οποία κατά κανόνα αμείβονται οι επιστήμονες που απασχολούνται σε κρατικά ερευνητικά ιδρύματα και πανεπιστήμια. Συνήθως τα συστήματα αυτά ξεκινούν με το δεδομένο μιας συνεχούς σταδιοδρομίας με τον ίδιο εργοδότη, την οποία στη συνέχεια αμείβουν. Ακριβώς όμως γι' αυτό δεν ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες της επιστήμης και της έρευνας.

6.5 Διότι εδώ δεν λαμβάνεται υπόψη και δεν αμείβεται ούτε η πολύ απαιτητική και χρονοβόρα διαδικασία επιλογής και απόκτηση τίτλου διδάκτορα, την οποία πρέπει προηγουμένως να έχουν ολοκληρώσει με επιτυχία οι νέοι επιστήμονες, ούτε το γεγονός ότι τουλάχιστον στην αρχή, η σταδιοδρομία τους δεν είναι ακριβώς συνεχής αλλά πρόκειται για συμβάσεις ορισμένου χρόνου, συχνά χωρίς καμία προοπτική παράτασης ή μετέπειτα μόνιμης απασχόλησης. Επιπλέον, η απόλυτα δικαιολογημένη ανησυχία για το μετέπειτα επαγγελματικό μέλλον και το κόστος που συνεπάγεται επηρεάζουν αρνητικά όχι μόνο το εργατικό δυναμικό που στοχεύει στην επιστήμη και την έρευνα αλλά και τις οικογενειακές σχέσεις και τη δημιουργία οικογένειας.

⁽²²⁾ Βλ. υποσημείωση 10.

⁽²³⁾ Βλ. επίσης COM(2011) 931 final. Η ΕΟΚΕ θα καταρτίσει χωριστή γνωμοδότηση σχετικά.

⁽²⁴⁾ Βλ. σχετικά <http://www.iter.org/>

⁽²⁵⁾ Βλ. σημείο 4.5.1. ΕΕ C 318 της 29.10.2011, σ. 127

⁽²⁶⁾ COM(2008) 468 final και ΕΕ C 228, 22.9.2009, σ. 56

⁽²⁷⁾ Βλ. ήδη: ΕΕ C 44 της 16.2.2008, σ. 1, σημείο 1.3.

⁽²⁸⁾ Βλ. υποσημείωση 1.

6.6 Αυτός ο σαφώς αυξημένος κοινωνικός κίνδυνος όμως δεν αντισταθμίζεται ούτε με ανάλογα υψηλότερο εισόδημα ούτε με μεγαλύτερη κοινωνική εξασφάλιση. Εξίσου λίγο λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι για μια επιτυχημένη σταδιοδρομία στον χώρο της επιστήμης απαιτείται ένα ελάχιστο μέτρο κινητικότητας -αντίθετα μάλιστα, στα εν λόγω συστήματα συνήθως η κινητικότητα αποτελεί μειονέκτημα.

6.7 Τα συστήματα υπολογισμού των αμοιβών των κρατών μελών δεν είναι πολύ συμβατά και τα «κοινωνικά αποκτήματα» που συγκεντρώνονται από την εργασία στο εξωτερικό είναι σχεδόν αδύνατο να μεταβιβαστούν ή να μεταφερθούν, πράγμα που αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα για την κινητικότητα μεταξύ κρατών μελών.

6.8 Γι' αυτό θα ήταν επείγοντως απαραίτητο να προσαρμοστούν τα εν λόγω συστήματα των κρατών μελών στις ιδιαίτερες συνθήκες που απαιτούνται για τους επιστήμονες. Επειδή όμως προφανώς ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω μιας πολύ μακρόχρονης διαδικασίας, η ΕΟΚΕ δίνει έμφαση στην προαναφερθείσα απόφαση του Συμβουλίου και συνιστά από την πλευρά της στην Επιτροπή να συνεχίσει με ένταση τις προσπάθειές της προκειμένου να συστήσει μαζί με τα κράτη μέλη ένα ειδικό ταμείο (χρηματοδοτούμενο από το Κοινωνικό Ταμείο), το οποίο θα αντισταθμίζει τα προαναφερθέντα μειονεκτήματα για τους επιστήμονες με ανάλογες συμπληρωματικές παροχές. Οι παροχές αυτές θα λαμβάνουν υπόψη τον αυξημένο κοινωνικό κίνδυνο που συνιστά μια σειρά συμβάσεων ορισμένου χρόνου αλλά και τα «κοινωνικά αποκτήματα» που μειώνονται ή χάνονται εξαιτίας της κινητικότητας, κυρίως της διακρατικής.

7. Φιλικότητα προς τον χρήστη και ενημέρωση – ένα σύντομο εγχειρίδιο – συμβουλευτικές υπηρεσίες

7.1 Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει την επείγουσα έκκλησή της προς την Επιτροπή να καταρτίσει και να διαθέσει στο διαδίκτυο, ενόψει της ποικιλίας των μέσων στήριξης, των διαδικασιών, των δικτύων και της ειδικής ορολογίας (όπως έργα, ΚΓΚ, τεχνολογικές πλατφόρμες, συμπράξεις καινοτομίας, εμβληματικές πρωτοβουλίες, ERA-Nets, κοινός προγραμματισμός, Erasmus, Marie-Curie, COST, EUREKA κ.λπ.), μια κατανοητή συνοπτική παρουσίαση και περιγραφή από την οποία θα καθίστανται φανερά τα βασικά χαρακτηριστικά των επιμέρους μέσων, οι προϋποθέσεις και οι στοχοθεσίες τους κ.λπ. Αυτό θα αποτελούσε σημαντική συμβολή στην απλούστευση και τη διαφάνεια και θα συμπλήρωνε τέλεια την πύλη CORDIS, η οποία ήδη λειτουργεί πολύ καλά.

7.2 Σε αυτό το πλαίσιο, συνιστά τον περιορισμό στα ουσιώδη και την αποφυγή διαφήμισης ή τεκμηρίωσης. Ακόμη και ως προς τα έγγραφα που παρουσιάστηκαν εδώ, η ΕΟΚΕ θα είχε θεωρήσει διευκόλυνση εάν περιείχαν περισσότερη ουσία και λιγότερη ανάλυση.

7.3 Συνιστά να δημοσιευθεί μια εκδοχή αυτού του έργου που θα απευθύνεται ειδικά στις ΜΜΕ και θα λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες τους και το γνωστικό τους επίπεδο. Επιπροσθέτως, πρέπει να συσταθούν εξειδικευμένες υπηρεσίες παροχής συμβουλών, για παράδειγμα μέσω της εκπαίδευσης περιφερειακών οργανισμών (π.χ. βιομηχανικών και εμπορικών επιμελητηρίων) με τη διοργάνωση κατάλληλων σεμιναρίων, οι οποίες θα μπορούν να λειτουργήσουν ως γραφεία πληροφοριών.

Βρυξέλλες, 28 Μαρτίου 2012.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Staffan NILSSON